

THỰC TRẠNG VỀ TRÌNH ĐỘ THAO TÁC SO SÁNH CỦA TRẺ 5 - 6 TUỔI TRONG HOẠT ĐỘNG LÀM QUEN VỚI MÔI TRƯỜNG XUNG QUANH

Trần Thị Phương

*Trường Trung học Sư phạm mầm non
thành phố Hồ Chí Minh*

Thao tác trí tuệ nói chung, thao tác so sánh nói riêng đóng một vai trò rất quan trọng đối với sự phát triển trí tuệ của trẻ mầm non. Việc phát triển các thao tác này là nhiệm vụ của giáo viên mầm non. Tuy nhiên, trong thực tế, khi dự các hoạt động làm quen với môi trường xung quanh do giáo viên tổ chức cho trẻ 5 - 6 tuổi ở một số trường, chúng tôi nhận thấy giáo viên mầm non chưa chú ý nhiều đến việc phát triển thao tác so sánh cho trẻ, đặc biệt khi trình độ thao tác so sánh của trẻ còn hạn chế. Vì thế, việc nghiên cứu thực trạng trình độ thao tác so sánh của trẻ trong hoạt động làm quen với môi trường xung quanh và xác định nguyên nhân của thực trạng đó một cách khoa học sẽ giúp giáo viên mầm non tìm ra các biện pháp cải thiện thực trạng trên.

1. Về trình độ thao tác so sánh

Trình độ thao tác so sánh là mức độ thực hiện quy trình so sánh và kết quả tìm ra các đặc điểm giống nhau và khác nhau giữa các đối tượng so sánh.

Trên cơ sở các mục tiêu nhận thức của Bloom và dựa trên đặc điểm phát triển nhận thức của trẻ 5 - 6 tuổi, chúng tôi nhận thấy đánh giá trình độ thao tác so sánh của lứa tuổi này ở các mức biết, hiểu và vận dụng những điều đã học vào việc giải quyết vấn đề và chưa yêu cầu phân tích - tổng hợp, đánh giá. Vì vậy, chúng tôi đã cụ thể hóa những mục tiêu trên như sau:

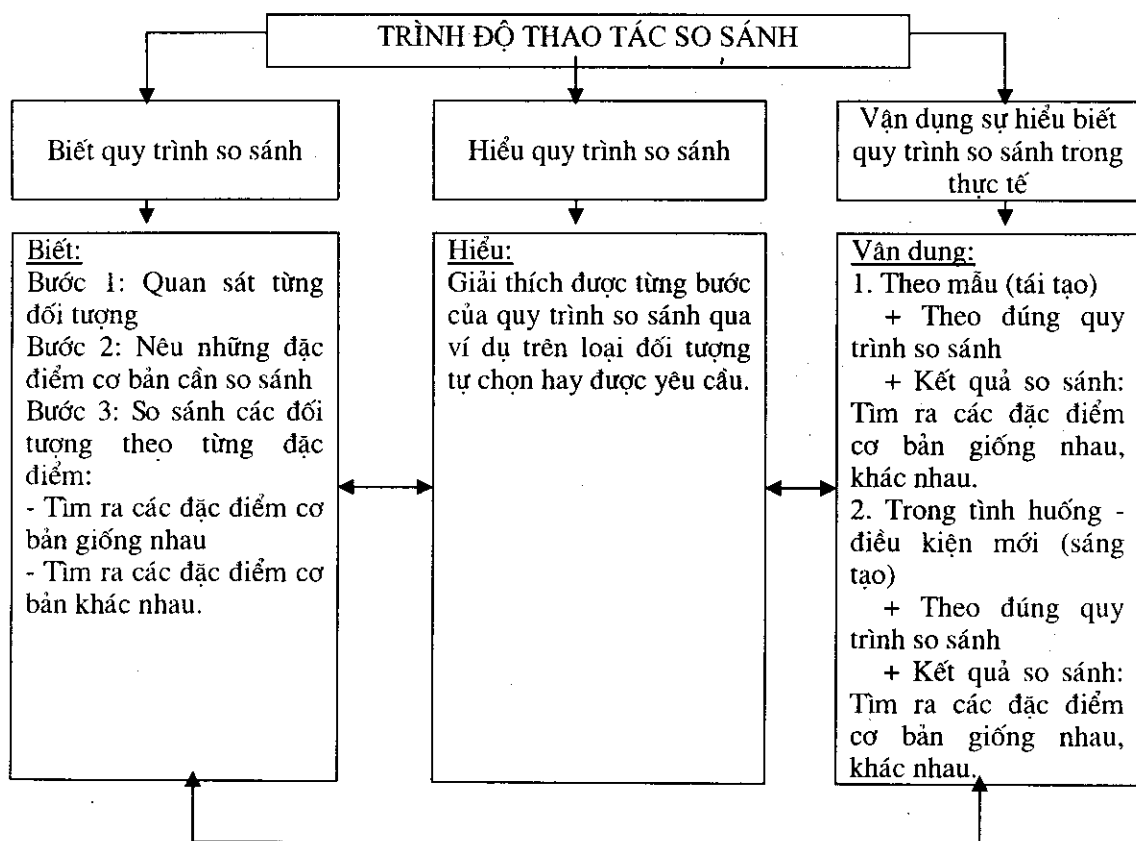
1/ Biết: Trẻ nhắc lại bằng lời hay hành động trình tự các bước của quy trình so sánh hai đối tượng như cô đã chỉ dẫn.

2/ Hiểu: Trẻ giải thích được bằng lời hay hành động từng bước của quy trình so sánh hai đối tượng trong mối quan hệ với nhau.

3/ Vận dụng: Trẻ biết cách vận dụng sự biết, hiểu để tự so sánh hai hay ba đối tượng bất kỳ trong môi trường xung quanh.

Quan niệm trên đây có thể được cụ thể hóa thành sơ đồ như sau:

Hình 1: Mối quan hệ giữa các bước của quy trình so sánh và những yêu cầu đối với trình độ thao tác so sánh

2. Thực trạng trình độ thao tác so sánh của trẻ 5 - 6 tuổi trong hoạt động làm quen với môi trường xung quanh

Chúng tôi đã tổ chức điều tra thực trạng trình độ thao tác so sánh của 241 trẻ 5 - 6 tuổi trong hoạt động làm quen với môi trường xung quanh trên cơ sở việc trẻ thực hiện 3 bài tập sau:

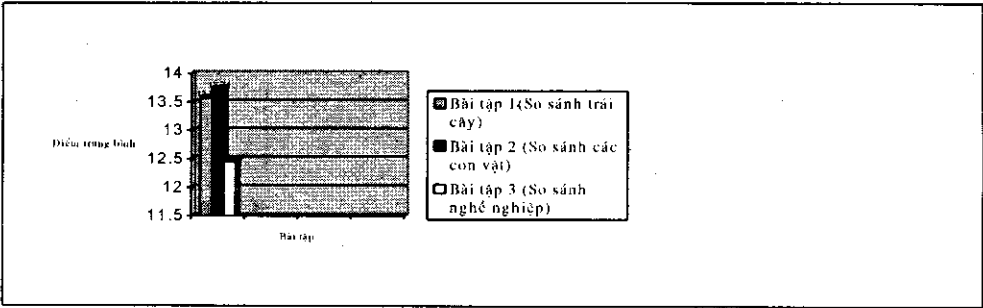
- Bài tập 1: So sánh 3 trái cây: Mít, măng cầu và sầu riêng; Đu đủ, dưa hấu và táo.
- Bài tập 2: So sánh 3 con vật nuôi trong gia đình: Gà, vịt và bồ câu; Dê, heo và thỏ.
- Bài tập 3: So sánh 2 nghề: Thợ mộc và thợ may; Lái ô tô và lái máy bay.

Kết quả nghiên cứu cho thấy: Điểm trung bình của cả 3 bài tập đều rất thấp, chỉ đạt 13.58 điểm (ở bài tập 1), 13.74 điểm (ở bài tập 2) và 12.45 (ở bài tập 3), trong khi đó điểm tối đa là 40.

Bảng 1: Mức điểm đánh giá thực trạng trình độ thao tác so sánh của trẻ 5 - 6 tuổi trong hoạt động làm quen với môi trường xung quanh

STT	Bài tập	Trung bình	Std
1	So sánh trái cây	13.58	6.54
2	So sánh các con vật	13.74	6.54
3	So sánh nghề nghiệp	12.45	6.92

Biểu đồ 1: So sánh thực trạng điểm trung bình của 3 bài tập

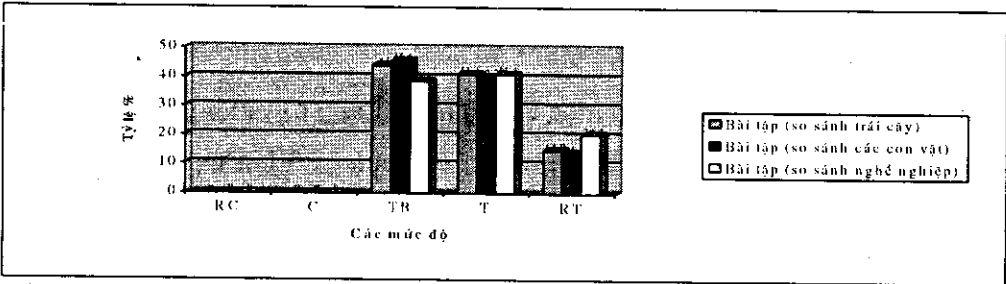

Nếu tính trên tỷ lệ mức độ thao tác so sánh thì số trẻ được khảo sát ở cả ba mức: rất thấp, thấp và trung bình, trong đó tập trung nhiều ở mức trung bình và thấp. Đặc biệt ở bài tập 3, so sánh nghề, có 38.6% số trẻ đạt mức trung bình và 41.1% đạt mức thấp, và 20.3% ở mức rất thấp (Xem bảng 2 và biểu đồ 2).

Bảng 2: Thực trạng mức độ thao tác so sánh của trẻ 5 - 6 tuổi trong hoạt động làm quen với môi trường xung quanh

STT	Bài tập	Các mức độ đánh giá									
		Rất cao		Cao		Tr.bình		Thấp		Rất thấp	
		SL	%	SL	%	SL	%	SL	%	SL	%
1	So sánh trái cây	0	0	0	0	106	44.0	99	41.1	36	14.9
2	So sánh các con vật	0	0	0	0	110	45.6	97	40.2	34	14.1
3	So sánh nghề nghiệp	0	0	0	0	93	38.6	99	41.1	49	20.3

Biểu đồ 2: So sánh thực trạng mức độ của bài tập 3

Kết quả này cho thấy không có trẻ nào nắm được quy trình so sánh. Do đó không tìm được đầy đủ, chính xác các đặc điểm cơ bản giống nhau và khác nhau của các đối tượng so sánh theo yêu cầu. Khi quan sát trẻ thực hiện các bài tập này, chúng tôi thấy một hiện tượng phổ biến là trẻ vừa xem các bức tranh về đối tượng so sánh, vừa nêu các đặc điểm giống nhau và khác nhau của chúng một cách tản mạn, ngẫu nhiên, chứ không theo một trật tự nào cả. Mặt khác, các đặc điểm được trẻ nêu ra chủ yếu là các đặc điểm bên ngoài của đối tượng. Ví dụ: Khi so sánh trái cây, đa số trẻ so sánh các đặc điểm như màu sắc, hình dạng, kích thước, vỏ, hạt, hoặc khi so sánh vật nuôi trong gia đình, trẻ so sánh màu lông, kích thước, hình dạng. Khi so sánh các nghề, trẻ thường so sánh trang phục, nơi làm việc. Còn các đặc điểm cơ bản của trái cây như mùi, vị, cách chế biến hoặc của con vật như môi trường sống, đặc điểm sinh sản, vận động, và ở nghề nghiệp như đặc điểm về công việc, sản phẩm, về lợi ích v.v... thì đa số trẻ không đề cập đến. Đây thực sự là vấn đề cần được quan tâm, bởi vì trẻ mẫu giáo 5-6 tuổi chuẩn bị vào lớp 1 rất cần phải rèn luyện tư duy trừu tượng phát triển, có như vậy mới đáp ứng được yêu cầu của bậc tiểu học.

Qua số liệu thống kê T.Test ở bảng 3 cho thấy rõ bài tập 1 và bài tập 3; bài tập 2 và bài tập 3 kết quả so sánh có sự khác biệt có ý nghĩa vì đều có Sig=.000, trong khi bài tập 1 và bài tập 2 thì Sig=.521 tức là kết quả của 2 bài tập này có sự khác biệt có ý nghĩa:

Bảng 3: Kiểm nghiệm thống kê kết quả 3 bài tập

Bài tập	T	Sig
Bài tập 1 và bài tập 2	-.642	.521
Bài tập 1 và bài tập 3	3.719	.000
Bài tập 2 và bài tập 3	3.912	.000

Như vậy, qua kết quả điều tra thực trạng, chúng ta có thể kết luận:

- Trình độ thao tác so sánh của trẻ mẫu giáo 5 - 6 tuổi trong hoạt động làm quen với môi trường xung quanh là rất thấp so với yêu cầu của chương trình.
- Nếu đối tượng so sánh là đối tượng mang tính cụ thể thì trẻ thực hiện thao tác so sánh có kết quả cao hơn khi đối tượng so sánh có tính chất trừu tượng.

3. Nguyên nhân

3.1. Nguyên nhân chủ quan

- Trẻ chưa biết so sánh, chưa có biểu tượng về quy trình này.
- Chưa có nhu cầu hứng thú khi so sánh, vì thế cũng không tập trung chú ý, kiên trì, vượt khó để làm bài tập một cách chu đáo, có kết quả.

3.2. Nguyên nhân khách quan

a/ Chương trình chăm sóc - giáo dục trẻ mẫu giáo 5 - 6 tuổi có đề cập tới thao tác so sánh ở phần mục tiêu chung, nhưng lại không được thể hiện thường xuyên thành nội dung cụ thể của hoạt động làm quen với môi trường xung quanh.

b/ Giáo viên mầm non chưa nhận thức đầy đủ và sâu sắc về bản chất, vai trò của thao tác so sánh, mối quan hệ của thao tác so sánh với các thao tác tư duy khác biệt và nâng cao trình độ thao tác này cho trẻ. Tình trạng đó dẫn đến những hạn chế sau:

- Trong kế hoạch giáo dục, giáo viên mầm non chưa chú trọng đến việc phát triển thao tác so sánh cho trẻ ở mạng nội dung và mạng hoạt động, ngoài việc dạy cho trẻ biết tên gọi và đặc điểm bên ngoài của các đối tượng.

- Khi tổ chức hoạt động làm quen với môi trường xung quanh cho trẻ, nhiều giáo viên mầm non chọn phương pháp đàm thoại với trẻ khi cho quan sát các đối tượng so sánh, ít tạo cơ hội để trẻ hoạt động tích cực với đối tượng và tự khám phá, tìm ra các đặc điểm cơ bản giống nhau và khác nhau. Điều đó ảnh hưởng tiêu cực đến việc thực hiện thao tác so sánh của trẻ và do đó mới chỉ đạt mục đích là phát triển khả năng tri giác và trí nhớ cho trẻ là chủ yếu.

c/ Một nguyên nhân chủ yếu dẫn tới trình độ thao tác so sánh của trẻ trong hoạt động làm quen với môi trường xung quanh còn yếu là do bản thân giáo viên mầm non chưa nắm được quy trình so sánh và hơn nữa lại cho rằng không cần dạy trẻ quy trình này. Từ đó, đa số giáo viên mầm non chỉ yêu cầu trẻ thực hiện thao tác so sánh một cách tùy tiện và áp đặt, tuy có gây hứng thú.

d/ Về đối tượng so sánh, trong thực tế, mặc dù đang thực hiện chương trình chăm sóc giáo dục trẻ theo hướng đổi mới, nhưng còn rất nhiều giáo viên mầm non chưa chú trọng đến việc sử dụng các vật liệu mở, vật thật mà chủ yếu sử dụng tranh ảnh để tổ chức hoạt động làm quen với môi trường xung quanh. Đặc biệt, khi hướng dẫn và yêu cầu trẻ thực hiện thao tác so sánh do không được sờ, ngửi, ném trái cây hoặc không được làm quen với các con vật, nên trẻ cũng không thể phát hiện được đúng và đủ cả những đặc điểm cơ bản, dễ so sánh nhất của chúng (có liên quan đến vỏ, hạt, mùi vị... hay vận động, tiếng kêu...).

đ/ Vốn hiểu biết về đối tượng so sánh cũng ảnh hưởng đến kết quả so sánh của trẻ. Ví dụ, khi so sánh các đối tượng cụ thể như trái cây, con vật thì trẻ so sánh tốt hơn khi so sánh nghề nghiệp. (Xem bảng 1, 2, 3 và biểu đồ 1, 2).

Thực trạng trên đây là cơ sở khẳng định sự cần thiết phải kịp thời hoàn thiện Chương trình chăm sóc - giáo dục trẻ mẫu giáo, các văn bản hướng dẫn thực hiện và bồi dưỡng nâng cao trình độ của giáo viên mầm non về những vấn đề có liên quan.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Hữu Châu. *Sự phân loại các mục tiêu giáo dục và vấn đề đánh giá chất lượng giáo dục*. Tạp chí Nghiên cứu giáo dục tháng 5/1998, trang 3.
2. *Chương trình chăm sóc - giáo dục trẻ mẫu giáo 5 - 6 tuổi*.
3. В.В. Зеньковский (1996). *Психология детства*. (Стр. 245) Москва.